

Лекція 3. Функції та завдання періоду дошлюбного спілкування.

План

1. Період залицяння
2. Вибір шлюбного партнера і мотиви до вступу у подружнє життя.
3. Теорії вибору шлюбного партнера: моделі “фільтрів”, “максимальної вигоди” і “комплементарних потреб”.
4. Типи любовних взаємин.

Психологічне завдання дошлюбного періоду, яке розв'язує кожна молода людина, полягає в необхідності фактично відокремити себе від батьківської сім'ї й водночас продовжувати залишатися пов'язаним із нею.

У деяких культурах проблема такого протистояння розв'язується таким чином, що батьки самі вибирають шлюбного партнера своєму чаду.

У міру підбору партнерів батьки стають найважливішим чинником у процесі прийняття рішення про шлюб. У цьому сенсі можна говорити не про два, а три фактори, що впливають на період залицяння в людини. Сучасна міська людина дуже залежить у шлюбному питанні від думки батьків. Навіть вибір на зло батькам – це залежний вибір. Відомий також вибір “усією сім'єю”, що здебільшого можна трактувати як “невротичний” вибір партнера.

Розглянемо особливості дошлюбного періоду. У психології сімейних взаємин прийнято виділяти дошлюбний і передшлюбний періоди. До особливостей дошлюбного періоду відносять весь життєвий сценарій людини від народження до шлюбу. До передшлюбного періоду відносять взаємодію зі шлюбним партнером до шлюбу. У передшлюбному періоді виокремлюють передшлюбне знайомство й передшлюбне залицяння.

Більшість знайомств відбувається в обстановці, віддаленій від реальності (у місцях дозвілля, відпочинку, вуличні знайомства). Такі ситуації переважно супроводжуються “ефектом ореолу”. Здебільшого молоді люди прагнуть виглядати краще. Це справедливо як щодо зовнішнього вигляду, так і розповіді про себе й міркувань про життя. У таких умовах відбувається спілкування “масок”, які кожен одягає на себе. Аналіз шлюбних оголошень підтверджує, що лише 2 % з них містять натяки на деякі недоліки.

Ідеальних або нормативних якостей для вступу в шлюб не виділено. Відомо, що в успішному шлюбі можуть жити і жадібні, і обмежені люди, і дуже освічені, і цікаві. Однак проведені у вітчизняній психології дослідження дали змогу відзначити сприятливі якості для вступу в

шлюб. Позитивними якостями позначаємо властивості, наявність яких підвищує ймовірність успішного шлюбу.

До них відносять (як для чоловіків, так і для жінок) такі якості, як:

- – оптимізм й емоційна жвавість;
- – старанність;
- – здатність виконувати підлеглі ролі при збереженні власних суджень;
- – доброзичливість і співчуття;
- – уміння поводитися з грошима.

Окремо описують якості чоловіків, сприятливі для вступу в шлюб:

- – уміння брати на себе відповідальність;
- – здатність отримувати задоволення, ведучи за собою інших;
- – упевненість у собі;
- – турбота про підтримку рівності в спілкуванні;
- – уміння помічати деталі.

Окремо описують якості жінок, сприятливі для вступу в шлюб:

- – спроможність до емоційної підтримки;
- – здатність отримувати задоволення від допомоги іншим;
- – спокійне ставлення до порад (чоловіка, свекрухи);
- – відсутність тенденції до суперництва;
- – відсутність зайвої романтичності.

Передшлюбний період дуже важливий для розуміння всієї специфіки психології сімейних взаємин. Подружжя не є кровними родичами, вони стають "родичами" за вибором. У цьому сенсі потрібно в передшлюбний період багато сил витратити на цей вибір, а згодом докладати чимало психологічних зусиль для його збереження.

Повертаючись до передшлюбного періоду, проаналізуємо його функції. До них відносять:

- 1) накопичення спільних переживань і вражень;
- 2) пізнання один одного, уточнення й перевірку прийнятого рішення. Така перевірка інформативна, якщо вона стосувалася домашніх ситуацій, ситуацій переживання спільних труднощів і ситуації об'єднання зусиль. По суті, ідеться про передшлюбне "експериментування", у процесі якого перевіряється функціонально-рольова відповідність партнерів. Історично місце такого експерименту в передшлюбних стосунках відоме як заручини. На жаль, нині таке явище на старті сімейного життя відсутнє. Йому на зміну прийшло передшлюбне співжиття, що недостатньо інформативно. Молоді люди несвідомо перевіряють свої сексуальні сценарії. Однак сексуальна сумісність не

перевіряється, а формується. У цьому плані інтимна "удача" до шлюбу не є індикатором успішного сімейного життя, у тому числі й у сексуальному варіанті;

- 3) проектування спільного життя. У його рамках молоді люди моделюють майбутнє спільне життя, укладають своєрідний "шлюбний договір". Ключовим моментом тут виступають довіра один до одного й вербалізація своїх очікувань.

Психологічні умови оптимізації передшлюбного періоду включають:

- – рефлексію мотивів, взаємин і почуттів, як своїх власних, так і партнера;
- – заміну емоційного образу обранця на реалістичний;
- – здійснення передшлюбного інформаційного обміну, який передбачає з'ясування деталей біографії та інформування про минуле особисте життя, стан здоров'я, здатності до дітородіння, про ціннісні орієнтації й життєві плани, про уявлення шлюбу та рольових очікувань. У процесі передшлюбного інформаційного обміну складаються докладні психологічні портрети молодих людей, особливості батьківських сімей (склад, структура, характер взаємин батьків, дитячо-батьківських родин). Безумовно, збір інформації не повинен перетворюватися на допит і слідчі дії. Ідеться про взаємне саморозкриття й довіру один до одного, коли хочеться розповісти про себе, поділитися своєю історією, думками, почуттями, мріями. Довіра породжує довіру, приховування інформації або приховані очікування можуть обернутися в шлюбі джерелами складних проблем. Характер передшлюбних стосунків, звичайно, переноситься в сімейне життя:
- – оцінка стилю спілкування та взаємодії (чи влаштовує?);
- – адекватизація рівня домагань;
- – реалістичне сприйняття партнера й прийняття його;
- – уявне та реальне програвання сценаріїв спільного життя.

Вивчення передшлюбних взаємин послужило підставою для виділення дошлюбних факторів ризику. До них відносять:

- – ранній вік наречених (на думку низки вітчизняних науковців, для чоловіка – до 20 років, для жінки – до 18), оскільки він продукує різноманіття перцептивних помилок і спотворень;
- – пізній вік (на Заході таким віком є для чоловіка 40-45 років, для жінок 30-35; в Україні, для чоловіка – 30-32 роки, для жінки – 25-27);
- – перевищення віку дружини відповідно до віку чоловіка;
- – наявність у дружини вищої освіти;
- – міське походження;
- – гетерогенність статусу;
- – соціально-демографічну різницю в походженні;
- – відсутність братів і сестер у дружини;
- – відсутність сестер у чоловіка;

- – нестійкість стосунків до шлюбу;
- – негативне ставлення батьків до шлюбу;
- – дуже короткий або занадто тривалий період знайомства;
- – дошлюбну вагітність;
- – наявність друзів протилежної статі в одного з майбутнього подружжя.

Крім цих, виділяють групу позитивних факторів, вплив яких підвищує ймовірність успішних і гармонійних стосунків у шлюбі та які в цілому розцінюються як прогностично-сприятливі. До них належать:

- 1) вища освіта в чоловіка;
- 2) оптимальна тривалість передшлюбних взаємин (від одного до трьох років);
- 3) "теплі" ставлення до шлюбу;
- 4) схожі риси характеру (крім домінування й суперництва);
- 5) наявність рольових очікувань і їх схожість та узгодженість;
- 6) наявність спільних друзів майбутньої сімейної пари;
- 7) згода батьків на шлюб і їхня позитивна оцінка можливого союзу

Розглядаючи мотивацію шлюбу, вчені мають на увазі усвідомлювані молодіжні спонукання до вступу в шлюб. Це відповідає існуючому в психології розумінню мотивів як того, «що спонукає діяльність людини, заради чого вона здійснюється». Відповідні опитування серед шлюбних мотивів виявили в загальному збігу думок юнаків та дівчат з поглядами людей, які одружені. Всі мотиви можна поділити на дві групи: 1) морально-емоційного пробудження і 2) матеріальні стимули.

У першій групі пробуджуючих причин найчастіше трапляється кохання. У науковій та науково-популярній літературі склався своєрідний стереотип: громогласне твердження про масовість і поширеність шлюбу за коханням. Проникнувши до свідомості, цей стереотип став нормативною моделлю поведінки молоді.

Але, попри переважання любовної мотивації при укладанні шлюбу, друге місто за нею стійко посідає «спільність інтересів, поглядів». За допомогою одне одного, в конфліктних ситуаціях, молодята переборюють психологічні труднощі. А також молодь вчиться поступатися, терпіти недоліки близького, розуміти, що інша людина не може бути твоєю копією і твоєю власністю і що поза загальними інтересами та поглядами в неї завжди будуть свої, несхожі, і це неминуче. У кожного свої смаки, схильності, характер. Кожен приносить з собою у знов створену сім'ю прийняті в його батьківському домі традиції, стиль спілкування. І навіть у дуже люблячого, дуже близького духовно подружжя можливі розбіжності смаків та поглядів.

Також до групи спонукальних причин вступу до шлюбу входить зовнішня привабливість. Бо не секрет, що обираючи людей привабливих, ми просто припускаємо, що вони будуть кращими коханцями, що вони більш вдачливі

та веселі, ніж ті, хто має непримітну зовнішність [6, с. 34].

Слід зазначити, що на мотивацію вступу до шлюбу суттєво впливають ціннісні орієнтації. Ціннісна орієнтація відіграє важливу роль у регуляції поведінки та є компонентом мотиваційно-потребнісної сфери особистості.

2. Теорії вибору шлюбного партнера:

1. Теорія гомогамії – (Берардо, Боссард) стверджували, що вступити в шлюб можуть тільки соціально рівноцінні два індивіда, тобто гомогамні. Фактично до числа претендентів входять люди з однаковими характеристиками, які мають першочергове значення при вступі в шлюб (походження, економічне становище, освіта, вік, зовнішність).

2. Теорія „доповнюючих потреб” (Уинч, 1954) - представники зазначали, що гомогамність спрацьовує тільки щодо соціально-культурних характеристик, а на рівні особистісних характеристик притягуються протилежності (не тільки зовнішні хар-и: високим подобаються маленькі, білявим – чорняві..., але й особистісні якості: власному чоловікові подобається жінка, що не прагне до лідерства, холерик притягує меланхоліка).

3. Інструментальна теорія (Сендерс, 1975) - відповідно до даної теорії людину притягує представник протилежної статі із подібними потребами або якщо потреби партнера доповнюють (наприклад: потреба в статевому задоволенні, потреба у духовному спілкуванні).

4. Теорія „Стимул – цінність - роль” (Мерстейн, 1970) вказує на 2 аспекти: 1) на кожному ступені розвитку взаємостосунки партнерів залежать від рівноцінності обміну (кожен намагається прорахувавши „+” та „-” обрати в супутники найбільш привабливу для себе людину); 2) шлюбний вибір складається із декількох стадій (фільтрів): стимул (привабливість партнера); цінність (подібність поглядів); роль (відповідність рольової поведінки обранця своїм бажанням).

5. Кругова теорія кохання”(Рейс. А., 1976) - автор розглядає 4 стадії:

- встановлення взаємозв’язку (критерій – легкість спілкування, даний критерій залежить від соціально-культурних факторів);
- саморозкриття – виникнення довіри, можливість відкритись іншій людині;
- формування взаємозалежності (на основі почуття потреби один одному);
- реалізація базових потреб особистості (в коханні, довірі).

6. Теорія ідентифікації – пошуки партнера по шлюбу відбуваються на основі ідентифікації претендентів із батьком чи матір'ю відповідно. Задоволеність шлюбом залежить від відповідності партнера образу із батьківської сім'ї.

7. Рольова теорія (Парсонс Т., Бейлз Р., Харбер Б.) - зазначають що задоволеність шлюбом залежить від відповідності рольових очікувань партнерів рольовій поведінці.

Типи любовних взаємин

2.1 Кохання у психологічній теорії А. Адлера

У своїх працях А. Адлер розглядає окремо питання любові й шлюбу. До цього питання, за словами А. Адлера, дитина готується поступово. Всі його оточення виконано відносинами любові і шлюбу. Вже в перші роки життя дитина намагається зайняти свою позицію з цього питання і виробити свій напрямок. Те, що ми чуємо на словах, не є важливим, тому що як тільки заходить [мова](#) про питання любові, дитиною часто опановує неймовірна боязкість. Є діти, які зовсім виразно висловлюються, що не можуть говорити на цю тему. Є діти, які дуже прив'язані до своїх батьків, але не можуть бути з ними ніжними [5; 288]. Говорячи про початок зародження в людини любовних переживань, Адлер зауважує:

«Перші ніжні спонукання у дитини виявляються вже в самому ранньому віці. Простеживши за їх розвитком, ми з легкістю можемо встановити, що всі вони є спонуканнями вродженого почуття спільності. Те, що почуття спільності є вродженим, впливає з постійності, з яким воно щоразу виникає. Ступінь його розвитку дає нам

можливість побачити ставлення до життя. У понятті "людина" вже закладено все наше розуміння почуття спільності, ми не могли б уявити собі людину, яка б його втратив і тим не менш продовжував би називатися людиною. В історії ми також не виявляємо

ізолювано живуть. Де б ми не [зустрічали](#) людей, ми бачимо, що вони живуть в групах,

хіба що тільки окремі люди були, наприклад, штучно або з причини божевілля ізолювані від суспільства» [5; 295].

Таким чином, весь [розвиток дитини](#) вимагає введення його в ситуацію, в якій є почуття спільності. Його життя і здоров'я гарантовані тільки в тому випадку, якщо існують люди, які за нього заступаються. Новонароджене теля вже незабаром після появи на світ може, наприклад, розрізняти [отруйні рослини](#). Але новонароджений людина внаслідок неповноцінності свого організму надано почуття спільності дорослих; дитини потрібно довго виходжувати, вчити і виховувати, перш ніж він придбає здатність сам [про себе](#) піклуватися [1; 85].

Говорячи безпосередньо про кохання як переживання, Адлер зазначає: «Те, що ми називаємо у власному розумінні любов'ю, відношенням між статями, завжди нерозривно пов'язане з почуттям спільності. Любов як відношення двох людей і як складова частина почуття спільності має свої власні закони.

Оскільки вона є необхідним компонентом збереження людського суспільства, її не можна розуміти у відриві від нього. Хто позитивно ставиться до суспільства, той, безумовно, позитивно відноситься і до любові. Хто має почуття спільності, той буде виступати за шлюб або рівноцінну або перевищує його форму любові. У того ж, у кого почуття спільності придушене, хто не зумів прийти до вільного прояву своєї сутності в рамках людства, любовні стосунки будуть [мати](#) окремий характер»[2; 76].

Також А. Адлер називав фактор, пронизливий любовне життя людей, який завжди веде до порушень спільного життя: прагнення до влади і особистого вищості.

Автор говорить про вплив характеру, поведінки, прагнень людини на любовні відносини:

«Лінія поведінки людини обов'язково проявиться і в любові. Вона змусить його або прагнути до нещасної любові і на ній застрягати, або дозволить йому ставитися до неї [простіше](#) і призведе до підйому»[2; 78].

2.2 [Тріангулярная](#) теорія любові Стернберга

Мовою [тріангулярной теорії любові](#) любов розуміється як поєднання трьох компонентів, які представлені у вигляді вершин трикутника. Ці компоненти - інтимність (верхня вершина трикутника), пристрасть (ліва вершина у підстави трикутника) і рішення / зобов'язання (права вершина у підстави трикутника).

Під компонентом "інтимність" маються на увазі почуття близькості, взаємної прихильності і тісні узи між людьми, що виникають при любовних відносинах. Таким чином, цей компонент включає в себе ті почуття, які створюють теплоту в любовних відносинах. Під компонентом "пристрасть" мається на увазі [романтична](#) сторона любові, фізичний потяг, сексуальні відносини і пов'язані з ними аспекти любовних відносин.

Таким чином, компонент "пристрасть" включає в себе [мотиваційні](#) та інші джерела збудження, якими зумовлені пристрасні почуття в любовних відносинах. Під компонентом "рішення / зобов'язання" мається на увазі прийняте однією людиною рішення любити іншого і зобов'язання зберегти цю любов. Таким чином, компонент "рішення / зобов'язання" включає в себе когнітивні елементи, які беруть участь у прийнятті рішення про вступ в любовні відносини і про збереження їх протягом тривалого часу.

Існує вісім можливих поєднань різних компонентів любові. Кожне з цих сполучень породжує любовні переживання різного виду.

1. Відсутність любові. Відсутністю любові називається відсутність всіх трьох її компонентів. Відсутність любові характерно для переважної більшості наших особистих відносин, що є лише повсякденними взаємодіями, анітрохи не схожими на любов.

2. Приязнь. Якщо у відносинах присутня тільки компонент "інтимність", а компоненти

"пристрасть" і "рішення / зобов'язання" відсутні, то виникає приязнь. Під цим терміном мається на увазі комплекс почуттів, які долають людиною у відносинах, які дійсно можна назвати дружніми. [Людина](#) відчуває близькість,

прихильність і теплоту по відношенню до іншої людини, не відчуючи сильної пристрасті і не маючи довгострокових зобов'язань.

Іноді у дружніх стосунках присутні елементи пристрасного збудження або довгострокових зобов'язань, але в таких випадках дружба вже не є просто приязню і відноситься до однієї з категорій, які будуть розглядатися далі.

3. Пристрасна любов. Пристрасна любов - це "любов з першого погляду".

Пристрасна любов, або просто пристрасть, характеризується переживанням пристрасного збудження в відсутність компонентів "інтимність" і "рішення / зобов'язання". Помітити пристрасть зазвичай досить легко, хоча, як правило, визначити, що людина палко закоханий, простіше іншим людям, ніж самому цій людині. Пристрасть може виникати майже миттєво, і за відповідних обставин так само швидко проходити.

4. Формальна любов. Любов цього виду виникає в результаті ухвалення рішення про те, що людина любить іншого і відданий цій любові, у відсутності як інтимності, так і пристрасті. Любов цього виду можна іноді знайти в застійних відносинах, які тривають багато років і за цей час втратили як взаємну емоційну залученість, так і фізичний потяг, які колись були для них характерні.

5. Романтичне кохання. У любові цього виду присутні компоненти інтимності і пристрасті. По суті, це приязнь з додаванням ще одного елемента, а саме - порушення, виникає за рахунок фізичного потягу і супутніх йому чинників. З цієї точки зору романтичні коханці відчують не тільки фізичний потяг один до одного, але також емоційну прихильність.

6. Дружня любов. Любов цього виду виникає при наявності сполучення компонентів "інтимність" і "рішення / зобов'язання". По суті, це тривала, віддана дружба, яка часто виникає між подружжям після того, як фізичний потяг (головне джерело пристрасті) поступово згасає.

7. Фатальна любов. Для фатального кохання характерно поєднання компонентів "пристрасть" і "рішення / зобов'язання" у відсутність інтимності. Така любов легковажна в тому сенсі, що зобов'язання приймаються під впливом однієї пристрасті, за відсутності стабілізуючого елементу інтимності. Хоча компонент пристрасті може розвинути майже миттєво, розвиток компонента інтимності вимагає якогось часу, і тому існує ризик розриву відносин, заснованих на фатальному кохання, а у разі поспішних шлюбів - ризик розлучення.

8. Досконала любов. Досконала любов включає в себе всі три компоненти.

Саме до такої любові прагнуть багато хто з нас, особливо в романтичних стосунках. Досягнення

досконалої любові ще не дає гарантії, що ця любов буде тривалою. Насправді втрата такої любові іноді нагадує процес збільшення у вазі після закінчення занять: часто людина

надто пізно зауважує, що досягнута ним мета знову стала далекою [2; 98].

Таким чином, "Тріангулярна теорія" Стернберга на сьогоднішній день є однією з популярних концепцій, що пояснюють процес формування

любовних відносин між людьми.

2.3 Структура любові за Е. Фроммом

Любов є досить непростим утворенням зі складною і суперечливою внутрішньою структурою. Питання про складові любові вирішувалось, як і питання про типи любові, на різних рівнях. Одна з перших структур також належить Е. Фромма. [Він](#) виділяє наступні компоненти любові:

- Турботу;
- Відповідальність;
- Повага;
- [Знання](#).

Цю структуру критикували за відсутність у ній факторів задоволення і радості. Сумнів у

[критиків](#) також викликав і фактор знання. Це пов'язано з тим, що в більшості описів любові, як одну з її ознак виділяють схильність до ідеалізації партнера, до переоцінки притаманних йому позитивних якостей та часткового ігнорування негативних.

Але якщо розглядати ідеалізацію партнера як його неадекватне сприйняття, її не можна вважати особливістю, принаймні, стабільних любовних відносин. За довгий час

спілкування люди добре знають один одного, знають всі достоїнства і недоліки коханого, але далеко не завжди перестають любити. Справа в тому, що ідеалізація партнера, особливо на перших етапах розвитку любові, дійсно існує і навіть грає позитивну роль.

Ідеалізація - це не неправильне, але інше сприйняття, при якому закоханий вбачає в об'єкті свого кохання не тільки те, що там є на сьогоднішній день, але і те, що там буде, або, принаймні, може бути. Ідеалізація в цьому сенсі сприяє оптимізації відносин в парі, вселяючи в партнерів упевненість у ставленні до них іншої людини і підвищуючи їх рівень самопритязання. Всі ми [любимо](#), коли нами щиро захоплюються, припускають у нас шляхетні риси. У такому випадку наше розташування гарантовано. До речі, чоловіки більш схильні до ідеалізації своїх партнерів, ніж жінки. Це може бути пов'язано з тим, що чоловік традиційно відіграє у любовних стосунках більш активну позицію, повинен

долати більше труднощів і більше тому більше потребує ідеалізації партнера. Отже, ідеалізація не [суперечить](#) знанням.

Погляди Фромма на природу любові та її значення в людському житті становлять істотну частину розроблялися їм "гуманістичної етики", яка, за його формулюванні, є "прикладна наука" мистецтва жити ", заснована на теоретичній" науці про людину ". Таким чином, "[мистецтво](#) жити "у Фромма включає в себе" [мистецтво любити](#) ".

Твердження, що любов - це мистецтво, а не інстинкт і не дар згори, виражає специфіку поглядів Фромма. Помиляються ті, хто думає, ніби любов до нас приходить зовсім незалежно від нас - як непідвладний нам інстинкт або як [щасливий випадок](#), як збіг зовнішніх обставин, подарившее нам коханого. Справа насамперед у тому, чи вміємо ми самі любити. Фромм порівнює здатність любити зі здатністю, наприклад, до малювання: уявімо собі людину, яка хотіла б чудово малювати, але замість того, щоб вчитися

цій справі, став би чекати щасливого випадку, коли йому зустрінеться "гідний предмет", уявляючи, ніби тоді він відразу стане малювати чудово. Всі людські [здібності](#), вміння повинні вироблятися, формуватися завдяки нашим зусиллям і досвіду; це повною мірою відноситься і до любові.

На думку Фромма, любов - це шлях подолання відокремленості людей один від одного. Роз'єднане існування нестерпно для людини, воно вводить і тримає його у стані тривожності. Фромм розглядає кілька способів, якими люди намагаються вирватися з самотності.

У сучасному суспільстві панують мінові відносини. Чоловіки і жінки оцінюють і

вибирають один одного на зразок товарів - за "споживчим" якість, слідує ринковим принципом корисності товару; при цьому випадає з уваги самоцінність людського "я".

Підкоряючись законам ринкових відносин, люди не відрізняють себе самих від товарів і уподібнюються живим [автоматів](#), який діє за заданою програмою. Але [автомати](#) не можуть любити, вони здатні тільки до насолоди; їх сімейні відносини оцінюються за критерієм злагожденості (незважаючи на наявність або відсутність "глибинних зв'язків"); не дивно, що перебільшене значення надається "правильній техніці" сексу. Сучасне [суспільство](#), вважає Фромм, обумовлює розкладання любові, породжує різні форми "невротичної любові" - такі як інфантильна прихильність до матері або батьку,

нерозділене кохання - поклоніння, фантазії про минулої чи майбутньої любові, прагнення перевиховувати коханого, перенесення сенсу свого життя на дітей. Цими міркуваннями Фромм підводить читача до висновку, що "суспільство має бути організоване таким чином, щоб соціальна, любляча [природа](#) людини не відокремлювалася від його соціального існування, а возз'єднувалася з ним". [Суспільство](#) має бути орієнтоване на принципи "гуманістичної етики".

Крім розглянутих нами вище питань, Фромм зупиняється у своїх працях на ті способи, використовуючи які, люди намагаються вийти із самотності в умовах відсутності любові: Перший: перехід в оргіастическое стан. Воно являє собою транс, в який людина впадає за допомогою [наркотиків](#), алкоголю, сексу. При стані екстази втрачається з виду зовнішній світ, а разом з ним і почуття відокремленості від нього. Ці стани на час

позбавляють людину від тривоги, але в принципі проблему відокремленості не знімають. Інший спосіб: пристосування індивіда до групи. Він вимагає від особистості [конформізму](#): щоб бути прийнятим в групу (потрапити в "тусовку"), потрібно поступитися своїм особистим гідністю ("не висовуватися з натовпу"), підкоритися правилам стада. У порівнянні з оргіастичними станами стадний [конформізм](#) володіє тим перевагою, що він стабільний, а не періодичний.

Третій спосіб: занурення у творчу діяльність. Людина творить, творить зливається з предметом своєї діяльності, завдяки чому об'єднує себе зі світом. При цьому не відбувається, як у двох попередніх випадках, ні втрати світу, ні втрати "я", проте

досягається тут єднання зі світом все ж не є міжособистісним (між "я" і іншим "я"). Нарешті, четвертий шлях - любов - Фромм вважає справжнім подоланням людської відокремленості від інших. Причому відразу робиться застереження: власне любов'ю слід називати зрілі її форми, а незрілі - це не любов, а тільки "симбіотичний союз" (від біологічного терміну "симбіоз").

2.4 Типи любовних відносин за Т. Кемпер

Більшість філософських та психологічних типологій любові мають апріорний характер, механізм виділення в них тих чи інших типів практично не проглядається, а належність різних типів до одного класу любовних переживань найчастіше не враховується. Тим

більший інтерес представляють ті типології, в яких [логіка](#) виділення варіантів любові експлікована і піддається хоча б теоретичній перевірці.

Спроба створення такої типології була здійснена Т. Кемпер в межах розроблюваної ним соціально-інтерактивної теорії емоцій. У будь-яких взаєминах (не тільки міжособистісних, але й тих, суб'єктами яких виступають цілі соціальні системи, наприклад держави) Кемпер виділяє два незалежні фактори влада, тобто здатність силою примусити партнера зробити те, чого ти хочеш, і статус бажання партнера по спілкуванню йти [назустріч](#) вимогам суб'єкта. Шуканий результат у другому випадку досягається таким чином не силою, а завдяки позитивному відношенню партнера.

Базуючись на цих двох факторах, Т. Кемпер виділяє сім типів любовних стосунків у парі:

- 1) романтична любов, в якій обидва члени пари мають і статусом, і, оскільки кожен з них може "покарати" іншого, позбавивши його проявів своєї любові, владою по відношенню до партнера;
- 2) братня любов, яка ґрунтується на взаємній високий статус і характеризується низькою владою відсутністю можливості до примусу;
- 3) харизматична любов, в якій один партнер має і статусом і владою, інший тільки статусом. Прикладом таких відносин у ряді випадків можуть бути стосунки в парі вчитель-учень;
- 4) "зрада" один партнер має та владою і статусом, інший тільки владою. Прикладом таких відносин, які дали назву цьому типу, може бути [ситуація](#) подружньої зради, коли для партнера, що вступив у нові відносини, чоловік зберігає владу, але вже не викликає бажання йти йому назустріч, тобто втрачає статус;
- 5) закоханість один з партнерів має і владою, і статусом, інший не користується ні тим, ні іншим. Ілюстрацією таких взаємин може бути одностороння, або "нерозділене" любов;
- 6) "поклоніння" один партнер має статус, не володіючи владою, інший не має ні статусом, ні владою. Така [ситуація](#) виникає при відсутності реальної взаємодії між членами пари, наприклад, при закоханості в [літературного](#) героя чи актора, знайомого лише за фільмами;
- 7) любов між батьком і маленькою дитиною. Один партнер тут володіє високим статусом, але низькою владою (дитина), інший (батько) низьким статусом, так як любов до нього ще не сформувалася, але високим рівнем влади.

Дана типологія є досить корисною для аналізу емоційних відносин. Конкретні взаємини можуть бути описані у відповідності з тим, якою мірою в них представлена любов кожного з семи виділених тут типів (немає необхідності пояснювати, що мова йшла про чисті типи, будь-які ж реальні відносини носять комплексний характер і до одного типу практично ніколи не зводяться) [24; 14].

З традиційними уявленнями про кохання у різностатевих парі близьких за віком людей пов'язуються перш за все відносини, які характеризуються взаємно високим статусом. По даній класифікації це відносини перших двох типів: романтична та братська любов (третій харизматична любов характеризується звичайно значним віковими та соціальною нерівністю). Перша з них романтична, пов'язана з вираженістю, сексуального компонента і задаються як норма відносин юнаків і дівчат у певний період розвитку їх взаємодії, представляє в контексті обговорюються проблем особливий інтерес.